

IV.

ЛІРИЧНІ І ЕПІЧНІ ПОЕЗІЇ.

А.

1. ПІСНЯ МОЯ.

(А. Ө. ВЛАДИМІРОВУ.)

So strömen des Gesanges Wellen
Hervor aus nie entdeckten Quellen.
Schiller.

Од Сосни до Сяна вона простягнула ся,
До хмари карпатської вона доторкнула ся,
Чорноморською водою умивається,
Лугами як квітками квічається,
Дніпром стародавнім підперезана,
Річками як стрічками поубирана,
Городами-намистами пообвішана.

Гуляй, моя пісню, високо, високо,
Щоб хмарами сизий орел летючі
Тебе не нагнав;
Гуляй, моя пісню, широко, широко,
Щоб по степу вітер траву котючі
Тебе не піймав!

Лебедем білим пливи по ріках,
Чайкою, пісню, кигич по луках,
Припотнем в лузі заворкочи,
Дрібною пташкою защебечи :

Покотиполем в степу прокоти ся,
По небу́ громом съвятим пронеси ся,
Глибоко в землю змиєю зарий ся;

По лісах, по горах,
По степах, по ріках,
Городах, слободах
Травою, водою

Луною далекою геть одізви ся!

К імянитим панам,
К неімущим старцям,
К козакам-молодцям,
К чорнобровим дівкам
У душах, у серцях

Тугою кручиною, пісне, заньми ся!

Там де у лісі скеля крутая,
Дніпр через скелю реве і бурхає,
Рветь-ся і дметь-ся, клекоче й гуде,
Й вітер пожовклі листя несе,
Де Задніпрове, край опустілий,
Де нема хат, бованіють могили,
Де нема гласу, виють вовки,
Де була Січа, жили козаки,
Ходив я нічю; місяць червоний
Сидів у хмарі й бурю нагбнів;
Спались на дибки степи пісчані.
Тогді із лісу, вся у тумані,
Вийшла до мене якась молодиця:
Співай, казала, для всього роду,
Співай, казала, для вей родини.

Співати-му, співати-му, поки гласу стане,
Хоч і слухать не захочуть, я не перестану.

---

2. КЛЯТЬБА.

Дармо просиш ся, ізрадник,
Не пушу тебе ніколи,
Вічно буду катувати,
Мучити-му без одривки.
І хоча-б за відпочинья
Ти мене увів у царство,
Я б і царства одцурав ся
За потіху, щоб із тебе
Глузувати, наругать ся
І тобі чинити напасть.
Були злодії великі:
Небо і земля лякались
Од їх вчинків, жалкувались
Перепалені країни;
Їх менами наругались
І бажали, щоби в пеклі
Вони такечки страждали,
Як страждали бідні люде,
Що од їх изнапастились.
Але шкода, що зробив ти,
Не зрівняєть-ся із їми.

3. ЗГАДКА.

Він сів на горі на оцвянську з дубка,
Під ним гарцювала сердита ріка,
В їй блідлі місячні промінї грались
І в філях сікли ся і перебивались.
І буря ревіла і буря ширчала,
І смутная думка як буря літала,
Поблідла як промінї місяця в хмарах,
По роках далеких вона пробивалась,
По роках бурливих як річка у чварах!

Згадав він, як був до війни в йому жар,
Згадав він про військо, про валку й пожар,
Як спорив в харцизтві з буйними вітрами,
На взаводи бігав з швидкими орлами,
Як в полі-стефу срібну чарку спивав
В гурті на прощанні з своїми братами
Й веселий до дому коня повертав.

Багацько інше тут про щось він згадав:
Як військо голінне старший іззивав;
Згадав і про те, про що згадувать тошно,
Про віщо вздихати й не треба й не можно...
І бризнула нишком гаряча сльоза:
Так бризкає з неба гнів божий роса,
Що нишком зелену траву поїдає...
І стане все поле смутне і порожне,
І божая кара над їм пробуває...

4. МОГИЛА.

Що то за могила,
Вітер сніг розміта,
Скрізь сніг почорніла
Трава вигляда?

Далекії роки далеко вплилі
Як води весною,
Густою травою
Сліди заросли.

Вода, пориваючись з скелі в долину,
Каміння зриває,
Байрак промиває.
Старая година
Переднім на згадки
Про прежні порядки
Високі купки по собі зоставляє.

Незлічена сила неслась вояків.
Як мак при дорозі шапки їх білили,
Списи гримотіли, шаблі брязкотіли,
Несли ся вони супротив ворогів;
Недоля і помста бігли за їми,
Як клочя сухеє палали країни,
Як з лісом гора вони всі за одно :
Нікого старшого у їх не було.

Дивіть ся : лицар встав
Сів на коня тай засвистав,
І військо в слід. За їм
Огонь і дощ і дим...

Як сніг в заверюху,
Так кінь його летить;
Як сонце в засуху,
Лице його горить.

Як вечірня зоря погоріла,
По вітру волосься його розмітались;
Як на морі вода посивіла
У бурю, країна під їм сколихалась.

Нерівна валка : все як не бувало,
І військо в честь старшим його назвало.

Дивіть ся : ніч, огонь горить;
Кравчина спочиває сном,
А лицар у огня не спить
І озирається кругом —
Гроза чужого роду,
Охрана свогого,
А на лиці його
Лисніється пятном

Зла думка, як перша на місяці шкода.
Звалилась проклята з плечей голова,
А військо погинуло, як з вітру трава.

Що-ж то за могила,
Вітер сніг розміта,
Скрізь сніг почорніла
Трава вигляда?

Далекії роки далеко заплили,
А люду погибшого слава колишня
У пам'яті тьмить ся, як трава торішня,
Що вітер з-під снігу розкрив на могилі!

5. НА ДОБРА-НІЧ.

На добра-ніч усім на-ніч —
Годі вже блукати;
Одинокий, безталанний
Ляжу спочивати.

Холодная постільонька
У темній діброві:
Буду ждати, сподіватись
Любої обнови.

Усе небо блакитнее
Покрила темнота,
Безпросвітня, нерозумна
Давня дрімота.

Що-ж за гомін чудний ходить
Од краю до краю?
Чи він що нам нагадує,
Чи що провіщає?

Не нам, Боже, розгадати
Небесні глаголи;
Суди, Боже, нашу долю
По Твоїй волі.

І холодно і боязно,
Туга серце гнітить;

Всюди темно і невидно,
Тільки зірка сьвітить.

Сьвіти, зоре, на всю землю,
Поки сонце зійде,
Поки божий день на землю
Красотворний прийде, —

День великий, день воскресний,
День божої слави:
В прах розсиплють ся будови,
Старосьвітські справи.

Задрижить планета грішна,
Сколихнеть-ся море,
Заридає змій старинний,
Горе йому, горе!

Горе тобі, розвінчаний
Правдою тиране!
За державу тобі плата:
Озеро огняне!

За злочинства — в пеклі муки,
На землі — прокляття!
Горе тобі, Вавилоне,
Душегубний граде!

Скинуть жемчуг, заголосять
Пишнії блудниці;
Розкриють ся, розчинють ся
Скритнії темниці.

Вийдуть мученики бліді,
Катовані тіни;
Дасть ся суд їм невмолимий,
Що тебе постигне!

Горе, горе лукавому,
Що в гасло неволі

Обертає хрест всечесний,
Гасло правди й волі!

Горе, горе багатому,
Що в гордощі панський
Дурницею нарікає
Голос правди братський!

Горе, горе безумному,
Що братів змушає,
У нечесті, у розпусті
Слободи шукає.

Горе вченим, що од простих
Сьвітло заховали,
Для користи, для мамони
Правду уживали,

Всім продажним філософам:
Од духу сьвятині
Розвіють ся їх хитрощі,
Як пил по пустині!

День великий, день воскресний,
День суда й любови,
Перед ним туман пред'їде,
Сліз туман і крови...

А в тумані сонце сьвітить,
Туман розганяє:
Сонце правди незахідне
На весь сьвіт засяє!

День великий, день воскресний,
День божої сили!...
Розкриють ся великії
Народні могили.

Прокинуть ся всі народи,
Завіт вічній приймуть,

Ворогів тисячолітніх
Вороги обіймуть;

Узрятъ те, на що гляділи
І досі не зріли,
Узрятъ те, що земля й небо
Їм давно відкрили.

Тільки там, де дух Господень,
Там і правда й воля.
Де любов Господня й віра,
Там і щастя й доля!...

Сьвіти ж, зоре, на всю землю,
Поки день той прийде;
А ви, братьтя, готуйте ся,
Бо неждано зійде!

Готуйте ся, очищайтесь
Од плям і пороку,
Готуйте ся — скоро блисне
Зьвізда од востоку!

---

6. ЗОРІ.

Вийду нічу в чисте поле,
Гроби бованіють,
Погляну я в чисте небо,
Там зорі зоріють.

Ясні зорі, красні зорі,
Любі зорі, милі!
Буду на вас поглядати,
Стоя на могилі.

Рівним рухом, живим духом
На синім просторі
Огнем грають, сьвітом сяють
Неодмінні зорі!

Плинуть зорі без ушину
Вічними шляхами;
Не нам, не нам, дітям праха,
Любовать ся вами!

Нас неволя, наша доля,
На сьвіт породила,
Подражнила свободою
Тай не вдовольнила;

Дала розум пізнавати,
Що ми дурні з роду,
Дала серце нарікати
На власну природу:

Обіцяла щастья, долю,
А горе послала,
Підманила надією,
А гроб дарувала!

Зорі сьвітять, як сьвітили,
І будуть сьвітити,
А ми, на їх подивившись,
Ляжем в землю тліти.

Дражнить вічність чоловіка
З темній високости,
А могила ожидає
Його трухлі кости!

Душа рветь-ся все до неба —
Непривітне небо:
Непривітне, безодвітне, —
Нас йому не треба!

7. СПІВЕЦЬ.

(Амвросію Могилі.)

Ой чого молодий співець зажурив ся,
Головою жалко на гуслі схилив ся?
Ой чого молодий співець не співає,
А чи гласу більше до пісень не має?
На-що собі марно жалю завдавати,
На-що свої красні літа загубляти!
Сидить як ізмерзлий із ранку до ночі,
Облив слізоньками понурії очі.
Чи тобі із літом розлучать ся жалко?
Та ще тільки в полі забриніла травка!
Чи тебе не приймає своя родина,
Чи зрадила тебе твоя женишина?

Нема в мене роду анї женишини,
Один сиротина як в полі билина.
Ох, тим молодий співець не співає,
Що рідная мова як сьвічка сконає!
Ох, тим той співець та у гуслі не бе,
Що його слухати ніхто не іде!
Ох, матінко моя, нене старая,
Задавила тебе вже земля сирая.
Будяк на могилі почав червоніти,
А нікому було рожі посадити.
Ох, піду я, піду на тую могилу,
А де мою матір давно схоронили.
Ох, піду до Дніпра на гору високу,
Піду, подивлю ся на степ широкий:
У старому Дніпрові вода леліє,
А по степу-долині ковила сивіє,
А скрізь по ковилі свистун вітер віє!

Та принав співець до землі головою,
Покотились слізки із очей рікою.
Ох, нене моя, ти рідная мати,

Чи нам тебе, рідна, уже не видати?
Уставай із землі дітки приглядіти:
Вони плачуть, бють ся, вони твої діти!
Нехай плачуть, бють ся, вони увоймуть ся;
Тим що увоймуть ся, не хочу прочнуть ся!

8. ДІД ПАСІЧНИК.

(А. П. Рославському.)

Під яблонью зеленою хлопята сидять,
А вколо їх меж листями та бджоли гудять,
І дід по середині на кобзоньці грає,
І старую пісеньку молодцям співає;
І жодний не рушить ся: всі очі встромили
На діда, всі слухають, буцїм онїмили!

Співає дідусь і внуку і сину,
Співає дідусь про стару годину.

Було колись — між всіма городами
Старий наш город Київ чепурився,
Із банями, із ясними хрестами
У славному Дніпрі-ріці лиснівсь;
Там в теремах князі бенкетовали,
А піснярі про їх діла співали.

Було колись: вкраїнську ясну долю
Розшарпали недобрії брати;
Було колись: недолю і неволю
К нам принесли татарськії орди,
Із Києва зробили пепелище,
І запустїв наш край як гробовище.

Було колись: завзятий гайдамака
В степах широких вітри вперевжав,
Без ласки він, обшарпаний бурлака,
До смерти все сусідне забивав.

Але недовго парубки тулялись:
Господь поміг — вони угамовались.

Було колись: Латинщина-папівна
Війшла до нас, прийшло ся всім хворать!
Нас налігала Польща супротивна,
І стидко-бридко роки ті згадать:
Сьвяті церкви усі були замкнуті,
І бідні люде мерли без покути.

Було колись: Хмельницький з козаками
Бездольную Україну визволив,
І усівав свої степи костями,
І самій Польщі тусана давав:
Король, пани Потоцькі, Вишневецькі,
Затуркані, скакали по німецьки.

Було колись: недоля вмудровалась,
І знову Лях жажнутий одлигнув;
Україна впять була заколихалась,
І впять було нас ворог надавнув.
Московський цар за бідних уступив ся
І за своїх дітей з Ляхами бив ся.

Було колись: Петро наш імянитий
Хмельницького воленя допевняв,
І як той звір увесь в крові облитий
З поганцями Україну рабовав:
Хотів в ставу позбави і недолі
Нагибать скарб слободи і визволу!

Було колись: як чайка луговая,
Що при дорозі вивела дітей
(Жнива прийшли, вона кружком літає,
Кигиче, мов прохаєть-ся в людей),
Вперед і взад, все тільки лихо бачить —
І в день і в ніч Україна наша плачеть.

Було колись: лукавий наш Мазепа,
Чеменья вам тепера й гид і страсть,
Заворушивсь, тай піднялась халепя:
Поквапились добути або пропасть!
Але Полтаву наші поминають,
А гетьмана глумують, проклинають.

Було колись: Павло наш не злякав ся,
Перед царем як гетьман різво став
І думку ту повідать не вбоїв ся,
Що як дитя у мисли годовав;
І він знудивсь, на чужині з'їднаний,
За ним — він був Українець останній.

Блідніє наш дідусенько, голос змінив ся,
Як липонька підцюкана на бік похилив ся,
І кобзонька до долоньку з брязком покотила ся,
І пісенька не спітая у вітрі розлетіла ся!

9. СПІВЕЦЬ МИТУСА.

Слабшого п'яца Митусь, дравле за
гордость не косхотѣша сажити князю
Данила, раздраного, акы скъзаного, при-
кѣдеша. — Іпат. літ. ст. 180.

Гине сила Дажбожого внука. Татари плюндрують,
Князі кують коромоли, не дбають об вірі і людях.
Курить ся галицька волость, дим до Бескидів
[простяг ся;

Впав Володимир волинський, Києва вже не підняти.
Князь Ростислав із Данилом не милують землю
[Дністрянську;

Угри і Ляхи біди додають; в Перемишль набігає
Князь Костянтин, коромолує з ним на Данила
[владика.

Кріпший за всіх в Перемишлі співець словутний
[Митуса.

Шаблі не носить співець і груди́й щито́м не
[вкриває, —

Піснями сипле на князя, гострими ніби стрілами,
Піснями люд стурбував і хіть до війни підливає.
Красних не хва́лить дівиць Митуса́на пісня шалена,
Мирного лю́дя́м життя́ не проро́чить, не гріє одваги
На супостата; усо́биці́ й смути́ та пісня виводи́ть.
От уже́ град Переми́шль Андрі́й облягає повками,
Ласкаво згоду дає, — не ра́дить на згоду Митуса.
Рано в неділю́ сту́пають повкі́ княже́нецькі до
[штурму :

Спершу́ гарцюють стрі́льці́, а там подають ся
[пороки.

В-вечері́ князь в Переми́шль уступа́; закували
[владику,

Силу́ взяли́ на поті́к непокі́рного лю́ду; подрали
Тули́ боброві́ у їх, і барсучі́ і вовчі́ прилби́ці.
Інші́ біжа́ть по чу́жїнах; не вті́к слову́тний
[Митуса :

Він, що́ ко́лись не схоті́в заспі́вати Дани́лові,
[бранцем

Став те́пер перед кня́зем Дани́лом слову́тний,
[а бу́їсть

Да́вня у серці́, не впа́в на ко́лі́на, ли́це не поблі́дло.

Грі́зно погля́нув на його́ Дани́ло і мови́в слова́ми :
»Го́рдий спі́ваче, сла́вний спі́ваче! бу́нтóвниче
[кля́тий!

Що́ солови́ний го́лос змі́няв на га́дуче сича́ння? —
Бо́г да́рував то́бі си́лу, ти одмі́нив її́ бісу́!...

Чо́м, як Бо́ян старо́давній, ти не спі́вав на́м про
[сла́ву

Пре́дків вели́ких? Чо́м не на́вчав на́с до́бру і со-
[гласці́?

Чом од гріхів не винняв нерозумних óгненим
[словом?«
— »Княже,« одвітив Митуса: »ось я заспіваю
[вам пісню:
Ріжтесь, кусайте ся, бийтесь, попілом Русь по-
[сипайте,
Пийте братєрнюю кров, умивайтесь сльозами парóду;
От до вас дóбрана пісня! иншої вам не почути!
Щó вас спиняти? щó вам співати? Шкодá,
[опізнались!
Помета за помету, кара за кару, лихо за лихо!
Кóнчились віки, спóвнилась чаша, грім розпалив ся.
Суд неминучий, суд невмолимий, написана доля!
Кончились віки, зільля сухее огонь поїдає.
Хай поїдає! хай пропадає Русь із князями!
Боже прокляття чорними хмарами висить над нею;
Хмари згустіють, віки пролинуть, і знов, хоч не
[скоро,
Знову розгонить яснее сонце туман віковичний.
В той час-годину инших пісєнь півці заспівають
Иншим князям, та не вам, иншому руському люду.«

---

10. ДО МАРІ ПОТОЦЬКОЇ.

Віри божої наруга,
Хрест під місяцем стоїть!
Українко нещаслива,
Він говорить про тебе!

На твоїй могилі, Марє,
Вічнозелен мирт росте;
Се не даром: твоя пам'ять
Зеленіє, як той мирт.

Вже давно гармати наші
Розорили розбишак;

Пахне пустою в будинках,
Де із ляку тряс ся раб.

І салдат, старий каліка,
На постелях ханських спить,
По ревнивому гарему
Шкандиба не боячись.

І дарма про давні роки
Запитаєш ся в його ;
Його річи невторопні,
Як могила без письма.

Ти ж, нещастна християнко,
В його памяти одна ;
Ти, неславна і незвітна,
Славних всіх пережила.

Об тобі сторожа хирний,
От тобі сідий мулла
Водють річи, казки кажуть,
І прохожий уздыха.

Там вона жила самотна,
Там молила ся Христу,
Там зачахла і завяла,
Там похована лежить.

І в будинок опустілий
Вийде странній до тебе :
Слава кримська, память ханська
Не проснеть-ся перед ним.

І Девлетів і Ісламів
Ледве, ледве він згада ;
Ти одна, душа свята,
Встанеш з мертвих перед ним.

Усе славне світове
Розлетить ся й пропаде,

Тільки чистее, сьвятеє
Позостанеть-ся на вік.

Плуг могили порівняє,
Черви камінь проїдять;
Що записано на небі,
Не зотреть-ся на землі.

11. ЩИРА ПРАВДА.

»Братоньку! що і сьвятійше й дорожше тобі на
[сїм сьвіті?«

— Щирая правда, коханий: ніколи її не зневажу.

»А як менї, так сьвятійш королеві щирая вірність.«

— Що-ж, хоча правда хоч вірність — все рівно
[і те і друге!

Та між собою Харкевич із Вронським балакали
[нишком.

Вронський той був каштелян, а Харкевич хорун-
жий; злюбились

Хлопці собі на сій мові: Харкевич сказав »щира
[правда«,

Вронський же »вірність«, і думали: »правда.«
[і »вірність« все рівно!

Слушна война запалала тогді на Україні:

[Хмельницький з Потоцьким,
Воля з налигою кріпко сцепились, і там, під Кор-
[сунем,

Ляхи розбиті втікали, а інші похляли голодні,
Гинули в топкім багні, бо туляче житя волочили
Між Татарвою в неволі: таківська була їм заплаता
За те, що шкури лупили з людей та пекли на
[залізі.

Коло Чернигова бив ся Радан есаул з ворогами,
Повинихав Поляків з городів українських до
[зlidня,

А бузувірів Жидів перерізав і рушив козацьке
[військо
В Новгород Сіверський: там каштеляном був
[Вронський, в повіті ж
Був там хорунжим Харкевич, його неізмінний
[друзяка.

Сила козацькая вже розтяглась по широкому полю,
Міцно та бойко охопила кріпость і город і замок.
Довго вовтузились хлопці, але не домислили, як би
Кріпость узяти, бо Вронський її боронив як по-
[требно:

В мури втеревив гармати, по згору страшенні
[колоди.

День і ніч козаки на облозі, турбують ся знай
[коло валу,

А як гармати тарахнуть, бо зверху колода горгусне,
Глянь, і скотила ся сотня у низ головами до долу.
Кинуть хотіли войну, та вже й сам есаул зану-
[див ся,

Бачив, що вже й козаки ледащіють, мало й зо-
[сталось.

Тут їм як-раз посилає Господь несподівану поміч:
Добрий Харкевич, що щирою правдою дуже ко-
[хав ся,

Нишком прийшов до Радана з ватагою хлопців
[на раду.

»Біг помагай тобі, каже, послухай мене лиш до-
[бродій:

З річки у город іде під землею прорита канава,
Я усе знаю, не бій ся, Радане, я ваш, Українці!«
Дякую! мовив Радан. Як порадили, так і зробили.
Нічу давай накидати на город, розбуркали Ляхів.
Вронський вею силу злучив і рештує на наступ
[козацький,

Бють ся, січуть ся, стріляють; не ладить ся бід-
[ним козакам;

Ляхи регочуть ся, лихо своїм ворогам вони бачуть.
Вронський усіх звоювать намагав ся, аж от тобі
[диво!

В замці козаки, січуть і плюндрують, не-дай-
[світа валка,

Страшні ракети пустили по вітру, Ляхам подіяли
[жаху.

Вронський не змислить, що́ треба робити: у за-
[мок полине —

Ворог ворота трощить! на башти — в середині
[лихо!

От коли круто прийшло ся, пропали, немає ви-
[зволу!

Вийшов наш Вронський на башту тай просить:
[Змилуйте ся, братці,

Будьте ласкаві нам бідним, душі пустіть на покуту!
От вам і замок і скарби й гармати і страви, все
[ваше!

Чує Радан і зласкавив ся, він то жалкий був,
[сердяга,

Гукнув по строях, і більше козацькі шаблюки не
[сяють.

От і рушниці унишкли, от заскрипіли ворота,
Вронський виходить з ключима; край церкви со-
[борної стрінув

Він есаула, а з ним і Харкевич, колишній другака!
Тільки побачив, як крикне: ізгинь ти, проклятий
[яриза!

Свиснула куля — і бідний Харкевич шелехнув
[об землю!

Наче скажені рвонулись козаки, шаблюки бряз-
[кочуть,

Тут положили і Вронського. Оба вони щось казали.
Вронський стогнав: загубили мене за щирюю
[вірність;
Вимовив тихо Харкевич: забит я за щирюю правду!

---

12. ПОЛТАВСЬКА МОГИЛА.

Над городом Полтавою туман вихожає,
У тумані вечірнєє сонечко сідає.
Туман зимній та холодний оддав ся снігами,
Позаносило ізгарбом стежки між кущами.

Запрягайте, братці, в сані коні воронії,
Поїдемо гуляти ся в степи сніговії.
Гей, гей, гей, уже на землю нічка низпустилась;
Ей, глядіть лиш: отся шкапа так настоборщилась!

Ой, і що то край лісочка у степу меріє?
Ой, і що то за могила з хрестом бованіє?
Ізлякалась вразька шкапа із хрестом могили,
Вертайте ся, вертайте ся: з нами божа сила!

Не дивітесь, що на хресті написано красно:
Повз могили, кажуть, нічу їздити опасно.
Хто при місяцю зимою на її узгляне...
Такі думки нападуть ся, що погано стане!

---

13. МАКСИМ ПЕРЕБИЙНІС.

То не зараза та, що з пекла вигаса
І по сьвіту зі смертію гуляє,
Паскудить мир, як ниву сарана,
І білий сьвіт тугою засіває:

То наш Максим, неприятелям страх,
Завзітійший вкраїньський гайдамака,
Розносить лихо по чужих кутках,
Не милує ні Жида ні Поляка.

З ним тисяча гайдамаків летить,
Заблискали їх гострії шаблюки,
Теленька поле, меркне божий сьвіт,
І лихо тим, що в їх попались руки!

Чи пробіжать село, чи город перейдуть,
Заселений Ляхами ворогами,
Там настає послідній страшний суд,
І розільється вража кров річками.

Чи в панський замок налетять вони,
І стане панський замок — пепелище,
В неволі ниють бідні пани,
А в їх країні — як на гробовищі.

Оттак Максим з ватагою своєю
Українську недолю відомище!

Не розжалють його вдова ні сирота,
Ні добра хороша панянка:
Максимові ніщо урода та,
Він знай усе грасує до останка.

Нераз при матері він розбивав
Об стіну, сьміючись, її дитину;
Господь Ляхів за вчинки покарав
І уручив страшний свій меч Максиму.

І що-ж? Чого се змінивсь Максим?
І де він є? А військо сиротіє!
Чи вже огид йому пожарний дим,
Чи на-послідку він Ляхів жаліє?

О Ляшка, Ляшка! Диман-чарівниця!
На-що од нас Максима ти украла,
На-що к собі його причаровала?

Максима ти не схочеш полюбити,
Максима ти схотіла загубити!

Ляхи сьміють ся, плаче Україна :
Немає Максима, немає Максима !

---

14. ЛАСТІВКА.

Під Києвом, стольним градом,
На славній долині,
Де впадає Чарторія
У Дніпровські хвилі,
Збирали ся руські люде
На велику раду,
Раховали, як родину
З лиха визволяти.
Були в зборі князі руські,
Київський старійший,
З Переяслава Владимир,
Над усіх мудрійший ;
Буйний Олег з Чернігова
І князі з Волині,
І бояре і дружини,
І прості людини.

Між князями, як та рожа
В саду процьвітає,
Мономах Переяславський.
Він річ починає :
»Послухайте, брати-князі
І всі християне !
Було мені знаменіє
Од Бога послане :
Побачили в Радосині
О самій півночі
Над Печерським стовп огняний
Мої грішні очі.
Сперш стояв над трапезою,

А далі ізняв ся,
Став над церквою, а далі
По Дніпру підняв ся
І розсипавсь на болонї.
Братія кохані!
Моя думка — єсть се ангел
Од Бога зісланий!
Треба йти нам на поганих
В їх землю прокляту,
Напитись шоломом Дону
І слави набрати!«

Скоро річ таку промовив
Мономах голінний,
Обізвали ся Кияне:
»Час тепер не вільний!
Як же можно смерда з конем
Од ріллі узяти?
Тепер весна: смерду в полі
Саме час орати.«

Володимир одмовляє:
»Не добре сказали,
Добрі братьтя! дурно смерда
Ви пожалкували!
Половчин не пожаліє,
Як на нас наліне,
Убе смерда, коня візьме,
Вся семья загине!«
Оттак казав Володимир,
Усі дивовали:
»Право, істинно!« єдиним
Голосом сказали.
І на радї присудили
На поганих стати,
Напитись шоломом Дону
І слави набрати.

Тогдї в Києві на ринку
Вояки кричали :
»Кому памятно, Кияне,
Що батьки вчиняли,
Кому мила земля руська
І віра сьвятая,
Хто не хоче бути в неволї
У чужому краю,
Або жінки або дочки
В полон оддавати,
Хто не любить на спаленї
Церкви поглядати,
Той нехай бере оруже,
На коня сїдає
Та з князями в половецьку
Землю поспішає!«

А в Києві вдова жила
Чесна та старенька,
У вдовиці синок любий,
Як сокіл ясененький.
Вона його годувала,
Пестила, кохала,
Із ним вона доживати
Віку сподівала.
Почув синок закликане,
Палає серденько,
На батьківські мечі, списи
Погляда пильненько.
»Благослови, стара мати,
На добрее діло,
За сьвятую руську землю
Оддать душу й тіло,
Або Дону налити ся
І слави достати,

Дітям, внукам тую славу
Чесно передати !»

Стара мати відповіла :
»Синочку мій милий !
Не на тее, мій квітеньку,
Я тебе ростила,
Не для того годувала,
Щоб матір старую
Ти покинув без підмоги
Вбогу, немочную.
Правда, синку, добре діло
За віру стояти,
Але добре в Бога діло
Матір доглядати.
Як закриєш мої очи,
Сховаєш в могилі
Свою матір, тогді й роби,
Що серденьку мило !»

Слуха юнак, розважає,
На матір погляне :
Як квітина під морозом
Його серце вяне ;
А погляне на оруже,
Знову серце рветь-ся,
А затим у-друге, в-третє
Заклик оддаєть-ся.

Не зкалив ся над матірю,
Над її сльозами,
Сідла коня, меч знімає,
Іде за полками.

Стара мати з жалю мліє,
К землі припадає,
Свое дитя непокірне
Спершу проклинає,

А на потім пожаліла
Тай молити ся Богу,
Щоб дав Господь молодому
Щасливу дорогу,
Щоб синок живий zostав ся
Та в Київ вертав ся
Та щоб слави лицарської
Як батько набрав ся.
Оттак вона молила ся,
Затим час минає,
Вже пройшов святий великдень,
Вшестя настагає.

Стурбовав ся стольний Київ,
Дзвони задзвонили;
Вертають ся руські люде
З чужої країни.
Попереду попи ідуть
З святими хрестами,
А позаду полон ведуть
З тяжкими возами.
На березі люд зібрав ся,
Старії, малії,
Жінки, діти, заручені
Дівки молодії.
Кожне свого привітає,
Всі дякують Богу,
А юнаки розказують
Про свою дорогу:
Як у градї Шаруканї
Половці погані
Виносили вино й рибу
І прохали шани,
І як, мов той бор великий,
Вороги сходились,

Як у страшний понеділок
На Салниці бились;
Як все небо загреміло,
Земля стугоніла,
Здолівала руське військо
Половецька сила,
Усївала всю болоню
Руськими тілами,
Поки ступив Володимир
З вірними полками.
Тоді люде побачили
Невимовне чудо:
Ангел божий став на поміч
Хрещеному люду,
Став крилами Мономаха
Св'ято осїняти,
Став невидимо поганим
Голови стинати.

Так юнаки говорили,
А тут за возами
Обізвались коłodники
З гіркими сльозами:
»Довелось і нам побачить
Те велике диво,
Від того-то наше військо
Стало боязливо.
Не здолїєм, руські люде,
Воювати з вами,
Бо воюючи ще маєм
Бить ся з небесами!«

Оттогді-то була радість
Нашій Українї,
Оттогді-то пішла слава

На усі чужини!
Греки, Чехи, Ляхи, Угри
Славу ту носили
Аж до Риму великого:
Всі Бога хвалили,
Добрі Бога вихваляли,
А поганці страха
Набрали ся, боячи ся
Князя Мономаха.

У той час вдова старенька
К війську вихожала,
Туди-сюди оченьками
Сина визирала;
Але сина одиначка
Нігде не узріла,
І до князя старійшого
З річю приступила:
»Княже милий, княже славний!
Де мій син єдиний?
Чи з славою повернув ся,
Чи в полі погинув?«

Одмовляє князь старійший:
»Чесная вдовице!
Оженив ся син твій милий:
Взяв собі дівицю
Нарядную, багатую,
З многими скарбами,
Коса її шовковая
Убрана квітами.
Горда, пишна, роботою
Ручок не потомить,
Навіть князю старійшому
Голови не склонить«.

Одгадала стара мати
Сій загадки силу,
Що приняла одинчика
Темная могила.

. . . . .
Не давала худібоньки
На нищюю братью.
Над Дніпром-рікою славним
День і ніч сиділа,
На недолю нарікала,
Плакала, вопила,
І пташкою будь бажала,
І так говорила:

»Як-би я тепер безщастна
Мала тії крила,
Полинула б до синочка
У чужу чужину,
Одвідала б дитя своє,
Бідну сиротину.
Сіла б, пала б в головоньках
Тай сказала б: Синку!
Почуй мене, глянь на мене,
Одчини могилку!
А в могилці темно, вохко
І холодно дуже!
Одинокий мій голубе,
Мій синку, мій друже!
Там нікому головоньки
Тобі, синку, змити,
Там нікому сорочечки
Біленькій надіти;
Не почувеш на чужині
Ласкавої мови,

Ніхто там тобі не скаже
Вірненького слова.
Кажуть: синок оженив ся.
Проклята та мила,
Вона мою головоньку
На віки згубила;
Не таку сподівала
Я собі невістку!»

Оттак вона голосила,
Далі перестала,
Туга дива наробила:
Мати пташка стала.
Скоротались її ноги,
А білее тіло —
Сизеньке й біленьке
Пірячко оділо;
А рученьки її стали
Легенькі крильці.
Підняла ся, закрутилась
По ясній водиці,
Ще хотіла затужити,
Тай защебетала:
Ластівкою сизенькою
Матіночка стала.

Ластівочка — домовита
Любая пташина,
Невсипуща, дітолюбна,
Добра господиня;
Не боїть ся вона миру,
По селах витає,
Незлюбива, тільки льотом
Себе охрanyaє.
Її бить боять ся діти,
Щоб не вмерла мати,

Кажуть: де вона витає,
Згода у тій хаті.

---

15. ГРЕЦЬКА ПІСНЯ.

І реве і шумить,
І гуде і гремить.
Чи то воликів бють,
Чи то зьвіря цькують?
То не воликів бють,
То не зьвіря цькують;
То хоробрії Клефти
Музувирів січуть.

А попереду всіх молодець Буковалл,
Він січеть-ся на смерть з бусурманом;
Од Керассово дим до Кенуріо дим
Розлягаєть-ся сивим туманом.

Він січеть-ся один проти тисячі їх,
Не здоліють усі його взяти.
А русява дівчина гука із вікна:
Підожди, Буковалле, стреляти.

Хай хоч трохи у гору підниметь-ся дим,
Хай по степові пройде куріти;
Перелічімось, скільки вже наших нема.
Стали Турки поперед лічити:

Недоліку п'ятьсот. Стали Клефти лічить:
Трьох голінних між їми немає!
Один воду бере, другий страву несе,
А ще третій мушкет набиває.

---

16. ЕЛЛАДА.

(З Антології. I.)

Голосно в світі гула твоя чародійная слава,
Змалку героям твоїм привикав дивуватись школяр;
Сльози народів текли на руїни твої; на колінах
Мовчки стояв, глядючи на тебе, заворожений світ.

Шкода слави твоєї, вродлива, красна країно!
Шкода твого Пароенона, шкода театрів твоїх,
Шкода Солонових прав, хитромовних річей Де-
[мосена,

Шкода великої навіть Тимолеона душі.

Ти не спиняла дітей, вони гризлися з собою як
[звірі;

Ти все шукала слободи — нікчемная грошей
[раба!

Ти прославляла війну людодіну, і в Спарті про-
[клятій

Пан для потіхи пускав злих на ілота собак!

Ти навчала народи втікати до неволі од волі,
Ти зопсувала найкрасчий неба восточного дар...
Память посмертна твоя засліплює маном очі,
Ми, на тебе глядючи, не бачили самі себе.

---

17. ДАВНИНА.

(З Антології. II.)

Як то недобре на світі було,
Як світом безкарні боги управляли!
Маїн проворний і хитрий синок
Всіх покривав — і хапуг і злодіїв.

Змутить бувало, чорт знає з чого,
Рід чоловічий Арей гайдамака,

Льють ся ріками і сльози і кров
Задля утіхи тих лежнів безсмертних.

Як же задума який Прометей
Розума сьвітлом прогнати темноту,
Сцапають зараз боги молодця
Тай оддадуть на поталу шулікам.

В той час Юпитер як хоче гуля:
Дош золотий розсипає дівчатам,
Чи перекинетъ-ся білим бичком —
Скаче, мичить, борикає рогами;

Люде ж, на штуки такі дивлючись,
Голови мовчки побожно схиляють:
»Істинно,« кажуть: »не віл се, а бог...«

А Прометея нового немає...

---

18. ПАНТИКАПЕЯ.

Сьвітло гасне, галас пісень
На суднах затих,
Місяць блідий сумно плине
По водах морських.

Странній з городу виходить
По-ночи один,
Між могилами понурий
В полі ходить він.

Порозорені, розриті
Царські теремі,
Тисячлітнії останки
Від старовини.

Поміж ними є старійший,
Висчий всіх курган,
Його голову пробиту
Покрива туман.

. . . . .

Через мосур, через камні
Странній в склеп ввійшов.

Ізлякавшись вилітає
Круглоокий птах.
Як там жутко! як там вохко
По сідих стінах!

Странній сів, от повіває
В склеп тихий вітрець;
Странній очи піднімає:
Перед ним мертвець!

Тінь висока, вітряная,
Видно скрізь її,
Очи сьвітять ся як трухле
Древо в осени.

Странній.

Хто се?

Мара.

Той,

Хто має волю та не має сили
Тебе зогнати відсеїль, навязливий.
Господар я!

Странній.

Мертвець!

Мара.

Чи мало ще над нами наругання,
Що ви розбили нас як харцизяки,

Сьвятее наше покаляли, нашу
Худобу розікрали? Наші склепи
Не тисячу годів в землі ховались,
Ви їх порозривали, нас самих
Повитягали з них. Мов тісно стало
Вам на землі й на морі? Мов малая
Країна ваша, що і мертвецям
Прийшло ся покидать свої могили?
Чи золота у горах недостача,
Що ви в трунах шукаєте його?
Чи мало ще й сього? Ви обібрали,
Розбили нас; ви хочете ще й хати
Заняти наші, ночувати в них!

Странній.

О бідна тінь! Я об тобі жалкую,
Я зла тобі не заподівав, ні!
Мені огидло між людьми живими:
Прости мене, коли прийшов шукати
У вас покою.

Мара.

Га, га, га! покою!
У нас прийшов шукать того покою,
Якого нас позбавили!
Дві тисячі годів ми тут лежали
Покійно, тихо, не видавши сьвіту.
О, як то хорошé в землі! По наших
Могилах виступали й погибали
Народи; ми не бачили й не чули,
Бо віджили свій вік. Ніхто не сьмів
Потурбувати нас, ніхто не знав,
Що тут таке заховано в могилах.
Я сам був цар над берегом і морем,
Покірний мій народ мене любив
І поховав, як слід, і пожурив ся.

Дивись! мій царський, неприступний склеп
Порушили, відбили, наче на сьміх
Усякому заглядувать туди;
Труну мою украли, попів мій
Розвіяли, вінець мій золотий
Показують на диво; з тих амфор,
Куди стікали сльози моїх рідних,
Повимивали дорогії пятна.

Ой! ой! ой! ой!

Странній.

О, як мене твій крик бере за серце!

Мара.

Що я зробив їм? чим надосадив?
Вони мене не знали, я не знав їх!
Тепер бідазі присудила доля
Таку муку... в десять раз страшнійшу
Ніж грішникам у Тартарі.....
Там на чорному березі щироблакитного моря
Цілий день, невидимий смертельним очам, із нудь-
[гою,
Сумно як баба морськая сижу я на ясному сонці,
Терплючи сьвіт, осоружнійший гірше для мертвого
[ока
Ніж для грудей живих спертій дух у могилі.
Нічю ж, як винирне з хвиль срібронога дівчина
[Селена,
Я устаю і вештаюсь скрізь по розритих могилах;
Часом зустріну знаому тінь — ворога або друга,
Дружка до дружки застогнем, тай різно собі по-
[чвалаєм.
Часом захожу і в город лякати маленькі діти;
Часом край суден завию, і з ляку гребець стре-
[пенеться!
Коли ж на сході задніє, покине вродлива Аврора

Постіль з туману пошиту, тогді я вертаюсь до
[моря,
Знову сїдаю на берег терпіти усе тую муку.
Так нї у день нї у ніч немає менї відпочинку,
Так і у день і у ніч я все нию і гірко страждаю.

Странній.

Нещастна тїнь! гіркую пещ ти, бідна!
Шкодá ж хотїння нашого все знати?
Але не позирай на мене грізно;
Хай небо сьвідком буде: є у мене
За тебе сльози. Мої руки чисті
Од вашої худоби. Я з-далека,
Я не копав ся у могилах ваших. Я
Жалкúю об тобї, нещастний царю.

Мара.

У сто разів щаслівїйший од мене
Послїдній із моїх підданих. Злодій
Не прийде витягати його з сирої.
У сто разів щаслівїйший би був я,
Коли-б як простого без жодної честі
Мене сховали в полі і могилу
Мою зрівняли плугом: не блукав би
Я по сьому поморю, я, щó був
Законний цар над сим поморем!

Странній.

Чим, бідна тїнь, тебе спокоїть можно?

Мара.

Нїчим, нїчим. І хоч-би мав ти волю
Внести упать мою труну в могилу,
Вернуть менї розікрадене золото
І знов відправить тризну, знов оплакати
Мою кончину: і тогді, як перше,
Я не вспокою ся! Щó раз зробилось,
Тому незробленим не можно бути!
Гріхи мої супроти мене встали.

Поки я спав захований, вони,
Давнішні, вже були загрузли в пеклі;
А як мене збудили, повставали,
Напались на мене, гризуть, їдять,
І не відчеплють ся: сьвіт став инакший!
Коли погасне сонце, висхне море,
Згорить земля і стане углем: і тогді
Я не в спокоюсь, на її останках
Блукати-му по холоду, в темноті,
На вічні віки, в муці, без надії,
На ганьбу чоловічому хотінню!
Вічний закон чоловікові доля дає справедлива:
Вічний закон занехавши, лихо зробив чоловік!
Горе тому, чиї кости з землі чоловік вибирає;
Горе й тому, хто за золото мертвих покою збавля.
Щасливо, чоловіче, хай тобі
Того не буде після смерти, що мені!
Ой горе, горе!

І послідній галає тіни
У степу затиx;
Місяць блідний сумно плине
По водах морських.

19. ТУРНІЯ.

(З Краледворської рукописі.)

Слухайте, люде старі й молодії, про валки й турнії!
Був в нас за Лабом князь, і богатий і славний
[і добрий,
Мав він дочку одиначку, милу йому і всім людям.
О, тай хороша була вона! Гарний, пряменький
[станочок,
Очи ясененькі як небо, а з білої шії спадало
Золотокудре волосься, вилося котючись обідцями.

Раз посилає той князь гонця за усіма панами,
Щоб поз'їздилися до його на пир веселий та
[пишний.

Бють у котли, засурмили у сурми, пани йдуть до
[кнйзя,
Всі поклонилися князю, княгині й красній кня-
[гівні.

Далі усі за широкі столи рядком посідали,
Кожний по чину й по роду; носили тут різні
[страви,
Мед розливали, був бенкет великий, був бенкет
[на славу,

Моці набралося тіло, а мисли набралися завзяття.
В ті пори князь до панів своїх річи такії говорить:
Час вам, панове, сказати, на-віщо зібрав я вас тут.
Хочу дізнатися, на кого з вас дужче мені споді-
[вають ся;

Треба в замирї війни піджидати, бо наші сусіди—
Німці. Князь каже, і тихо пани од стола висту-
[пають,
Всі поклонилися князю, княгині і красній кня-
[гівні.

Знову котли загуділи, і голосно в сурми заграли.
Всі ізійшлися на валку, на двір до огради ви-
[ходять.

Там перед панським будинком на пишнім рундуці
[усілися
Князь з старшиною, із панями пані, з панянками
[панна.

В ті пори князь до панів своїх слово таке про-
[мовляє:

Хто з вас попереду вийде на герець, я сам те
[установлю!
Князь на Стребора махнув, Стребор визива Лю-
[дислава.

Сіли обидва на коней, гострі списи ухопили,
Прудко один проти другого коні баськїї погнали,
Довго вигляли і бились, обидва списи поламали;
Далі втомились і швидко роз'їхались дружка від
[дружки.

Знову котли загуділи, і голосно в сурми заграли.
В ті пори князь до панів своїх слово таке про-
[мовляє:

Хто з вас вийде у-друге на герець, княгиня хай
[скаже!

Панї махнула Серпошові, той поклика Спитибора.
Сіли обидва на коней, довгі списи ухопили;
Вдарив Серпош Спитибора і вибив з сідла із
[кріпкого,

Скочив і сам із коня, тут обидва мечі добувають,
Бють ся, січуть ся, раз-по-раз у чорні щити уда-
[ряють,

З чорних щитів раз-по-раз вискакують іскри.
[Спитибор

Вдарив Серпоша, Серпош покотив ся на землю
[холодну;

Далі втомились вони й розійшли ся дружка від
[дружки.

Знову котли загуділи, і голосно в сурми заграли.
В ті пори князь до панів своїх слово таке про-
[мовляє:

Хто з вас вийде у-третє на герець, Людиша хай
[скаже!

Панна махнула Люборові, той поклика Болеміра.
Сіли обидва на коней, довгі списи ухопили,
Прудко в ограду летять, наміряючись дружка на
[дружку;

Бють ся списками, з коня Болемір покотивсь на
[долівку,

Щит його пріч полетів, понесла його челядь з огради.

Знову котли загуділи, і голосно в сурми заграли.
В той час Любор покликає Рубоша; сей на коня

[садовить ся,

Прудко летить на Любора; Любор йому спис розсікає,
Поперік тріснув мечем і сітку йому пробиває;

Гепнув на землю Рубош, понесла його челядь

[з огради.

Знову котли загуділи, і голосно в сурми заграли.

В той час Любор покликає паців до огради на

[валку:

Хто, каже, хоче зо мною побить ся, хай віде в ограду!

Бойкий Здислав з великим списом обібрав ся на

[валку.

Висить на списі волова страшна голова; виступає,

Гордо сіда на коня, уїзжає в ограду й говорить:

Дід мій забив пристрашенного дикого тура, а батько

Військо німецьке один сполошив: покуштуй моєю

[сили!

Тут з усієї мочи один проти другого коні пустили,

Сперли ся враз головами й обидва попадали

[з коней.

Потім мечі добули і пішки рубати ся стали;

Скокнув Любор на Здислава, у голову вдарив,

[на шмаття

Шлем розтрощив ся, мечем по мечу ударає,

Меч полетів за ограду, Здислав простягнув ся на

[землю.

Знову котли загуділи, і голосно в сурми заграли.

Коло Любора зібрались пани й повели перед князя,

Перед княгиню та перед Людишу. Вродлива

Панна його заквічала вінком з дубового листу.

В той час котли загуділи, і голосно в сурми

[заграли...

20. ДО ЖИДІВКИ.

Sche walks in beauty, like the night
Of cloudless climes and starry skies,
And all that's best of dark and bright
Meet in her aspect and her eyes.

Byron, Hebrew melodies.

Над всіх дівчат гарніш, миліш
Моя ізраельська дівчина,
З богоубійників родá
Всіма забутая дитина.

Коли зійдусь з тобою я
І слухаю і поглядаю,
Красу землі твоїх батьків,
Уроду пісень їх згадаю.

Поважно, смутно якось так
Через густенькі війниці
Глядять на мене крадькома
Твої ясененькі очніці.

Тобі у очи дивлючись,
Душі дівчачої віконці,
Згадав, як в рідній стороні
Твоїх дідів заходить сонце,

Сьвяте віконечко небес,
Як над Ливанськими кедрами
Убиті мусором поля
Гаятує сумними смугами.

Як гляну на лице тобі
Без фарби, так як мрамор біле,
Як чорні кучері його
Розкошно приязно обвили :

Тогді здається, бачу я
Ріку Йордан ваш імянитий

При місяцю у старину,
Пальмовим гаєм оповитий.

Як часом усміхнешся ти,
Мені згадається, дівчино,
Із дивами старовини
Веоильска дивная долина.

Як часом заговориш ти,
Твій голос так серденько гріє,
Неначе чуєш: то співець
Віщує ласку і надію.

Як часом та заграєш ти,
Як часом пісню жалосливу
Ти заспіваєш при мені
Про рідну долю нещасливу:

Як окамянілий стою,
Мені здається, чую й бачу.
То знов понурий ваш старий
Над попелом родини плаче.

І стане серце у мене
За рід ваш бідний жатись, битись,
І в ту часинку радий я
До вас як рідних притулитись.

Чого-ж, голубочко моя,
Як прийдеться-ся нам час, буває,
Розстатись, в мене нишком щось
На серце тяжко налягає?...

Дарма Господь Бог наділив
Тебе уродою своєю,
Дарма Він в світ тебе пустив
Над вроду з красчою душею.

Ані з своїх ані з чужих
Тебе на світі не признають,

Не розбираючи чужі
'Твій рід кепкують, зневажають.

А кривні? Кривнії твої
Давно вже серце загубили,
Через наругу душі їх
Заснітилися і зачорствіли.

Твій рід на срібло проміняв
Звичай дідівський, старосьвітський,
Од слави батьківській zostавсь
В насліддя як їм соромницький!

Вони погані, ти чиста
І неповинна як голубка;
У них в серцях сьмітьтя, в тобі
Угодна Богу сяє думка.

Так часто бачиш: по лісах
На липі вже зовсім сухої
Зосталась гилочка одна,
Що зеленіє під росою!

21. ДИКА КОЗА.

(З Байрона.)

Дика коза і вільна й веселенька
Спинається по йзраельських горах,
І не з криниць водицю студененьку,
Що по сьвятих тече собі луках.
Красують ся в їй ніжка й ясні очі,
Коли вона провальля перескоче.

Швидчійші ноги й оченьки ясніші
Колись Іуда бачив в тій землі,
Колись селяне ще були краснійші
В тій радощів колишніх стороні.

Кедр на Ливані верх свій піднімає,
Але дівчаг Іуди там немає!

Щасливіша кожна пальма тих долин,
Ніж йзраѣльські розігнані народи:
Де вродить ся, там і росте вона
И красуєть-ся в тихій своїй уроді;
Вона не кине своєї родини,
Вона не схоче жить в чужій країні.

А ми тулятись мусимо в печали,
В чужих людей могил собі прохать;
Ніколи там, дідів де поховали,
Не будуть кости наші спочивать.
Ізраель сохне, вяне на чужині —
Безбожні сидять в Єрусалимі!!...

22. ЄВРЕЙСЬКА СПІВАНКА.

(З Байрона.)

Жнива вбрали; смутно в полі,
Пожовтіли вже ліскі,
І збирають ся по волі
В ірій літнії пташкі.

Ой чому я не вродив ся
Птахом бистрим та швидким,
Полетів би, опинив ся
В краї ріднім, дідівським.

Полетів би, оком звів би
На замулений Кедрон,
І головку прихилив би
На покинутий Сіон.

Хоч населен ворогами
Край для мене доси свій,
Все до тебе думоньками
Рвусь, Сіоне мій сьвятий!

І далеко, на чужині
Об тобі гадать я звик,
Привитать хоч на годину —
З мене буде на весь вік.

Той не дурно в світі шляв ся,
Хто на тій землі побув,
Де Господь нам показав ся,
Де Господь нас позабув.

23. ЖУРБА ЄВРЕЙСЬКА.

(З Байрона.)

Ой, плачте так, як плакали діди
Над вавилонськими ріками!
Розб́рен храм, родини в нас нема —
Чужі знущають ся над нами!

Ой, плачте люде! От її тріски...
Розби́ла ся св́вятая арфа Юди!
У тій землі, де Бог наш панував,
У тій землі панує ворог лютий!

Куди тепер Ізраель помандрує?
Чи ще сіонську пісню він почує?
Чи ще музика Юди задзвенить?
Чи ще вона нам серце звеселить?

Нещасний люду! сирота-народе!
Куди біжить він? де він оддыхає?
Ма припетень гніздо, лисиця скоту,
Родину чоловік — він і труни не має!

*

Над Йорданом арабські верблюда пасуть ся,
На Сіоні невірні молитви несуть ся,

Там Ваалові люде коліна пригнули,
Там, там, Боже наш милий!... чи громи послули?!

Там, де Твій перст нам написав скрижали,
Де тїнь Твою народи повидали,
Де нам явивсь в одежі у огняній
Ти, на кого ніхто з живих не згляне!

Яви, Боже, громом уцять свою міць!
Озьми од втіснителя гордого міч!
Чи довго він землю сьвятую топтати-ме?
Чи довго ще храм Твій без служби стояти-ме?

---

24. ПОГИБЕЛЬ ЄРУСАЛИМА.

Гірше лиха Седекії,
Гірше ніж Содому
Сталось граду Давидову
І Господню дому.

Галас, сурми, стон побитих,
Брязкотня мечами,
Стук таранів, дим пожарний
Чорними смугами.

От він день той, день великий
Наступа грозою,
День провіщаний зарані
Мовою сьвятою.

От він день той, день великий!
Там голодна мати,
Безумная, рве зубами
Плоть свого дитяти.

От він день той! За волосься
У мирську громаду
Тягне син отця старого
Карати за зраду.

От він день той! Люде в храмі
Руки підіймають,
І останню архиреї
Жертву совершають.

Тії жертви не приймає,
Як перше, Єгова...
Де знаменія і чуда?
Де пророків мова?

Чом не явить ся, як перше,
Муж правди й надії,
Чом упалих божественним
Словом не согріє?

От пророк, столітній старець,
Тихо в храм вхожає:
»Горе, горе Ізраєлю,
Горе! він віщає.

Горе граду Давидову,
Остання година:
То Єгова відомщає
За милого сина.

Не кричіте: »царю! царю!«
Не цар вам Єгова:
Самі його розвінчали,
Скинули з престола.

Самі його на кесаря
Римського зміняли:

Просіть ласки в того пана,
Що самі обрали.

Згадай, згадай, Ізраелю,
Як перед тобою
Бідний вязень катований
Стояв сиротою.

Коло його чужестранець:
Що — питав — робити
Із сим вязнем? А Ізраель
Закричав: »Забити!

Смерть йому! Царем озвав ся
Він в Єрусалимі.
Єдиного царя маєм —
Кесаря у Римі.»

І на посьміх його царству,
Терном увінчаний
Кончив вязень неповідний
Вік свій богоданий:

Присужений народовим
Судом неправдивим,
Поруганий, запльований
Всім Єрусалимом.

Не моліть ся ж, не благайте,
Не цар вам Єгова:
Самі його розвінчали,
Скинули з престола.

Самі його на кесаря
Римського зміняли:
Служіть тепер тому пану,
Що самі обрали!»

---

25. ПОГИБЕЛЬ СЕННАХЕРИБОВА.

(З Байрона.)

Ассирійці прийшли як вовки навманя,
Все їх військо у пурпурі й золоті сьї.
Їх списи мов на озері зорі блестіли
У той час, як тихі галилейські філі.

Як у літку зеленім на дереві листи,
Вояків тих у вечері шики густі;
Як по осені листя на дереві сухее,
Усе військо у ранці тихе й неживее.

Ангол смерти огняним крилом розмахнув
І в лице ворогам супроти їх подув;
І їх очі закрили ся й похолоділи,
І серця обважніли й уста оніміли.

І роззявивши рот повалив ся там кінь,
Вже не стане на дибки, не прискне вже він,
З його піна застила біліє на глині
Як той вал, що розбеть-ся об дику скелину.

І лежать їх їздці там побліді й брудкі,
На лиці в їх роса, ржа поїла сїтки;
Їх намети тихі, корогви їх не мають,
Їх списи не підняті і сурми не грають.

І ассурові вдови голосють із жалю,
І розбились шайтани у храмі Ваала;
Із язиків сильнішому меч не поміг,
І сильніший розтаяв пред Богом як сніг!

---

26. СЛАВЯНАМ.

Діти Слави, діти Слави!
Час ваш наступає:

Од Банаток до Камчатки
Гомін розлигає.
Од Банаток до Камчатки,
Од Фін до Боспора
Розрішаєть-ся загадка
Великого спора;
Розривають ся кайдани
Неволі й неслави;
Згине, счезне братня свара,
Ворог наш кровавий,
І осявіте наше небо
Сонечко свободи,
Стануть вкупі перед Богом
Вольнії народи;
Поклоняють ся Розп'ятому,
Завіт його приймуть,
Ворогів тисячелітніх
Вороги обіймуть;
Узрятъ те, на що гляділи
І досі не зріли,
Взнають те, що земля й небо
Всім давно відкрили:
Тільки там, де дух Господень,
Тільки там і воля!
Де любов Христова й правда,
Там щастє і доля.

Ясне небо Славянщини
Покрила темнота
Безпросвітна, нерозумна
Давня негода...
Що-ж за гомін чудний ходить
Од краю до краю?
А чи він що ізгадує,
Чи що провіщає?

А ми слухали і чули
Й до серця прийняли,
Не скажемо, правий Боже,
Щоб все розібрали.
Не нам, Боже, викладати
Небесні глаголи!
Суди, Боже, нашу долю
По твоїї волі!
Ти даєш нам розуміти,
Кому скільки треба,
Молимо ся, виглядаймо
Твого часу з неба.
Моліте ся, діти Слави,
Виглядайте часу!
Прислухайтесь до сьвятого
Небесного гласу!
Миріте ся, очищайтесь
Од п'яньства й порока,
Любіте ся, скоро блисне
Зьвізда од востока!

Горе паньству лукавому,
Що в гасло неволі
Обернуло хрест всесесний,
Гасло вічній волі!
Горе тим, що словом божим
Розум подавляли,
Для користі, для мамони
Правду уживали.
Горе вченим, котрі злее
Добрим нарікали,
Тим, що істину сьвятую
Од простих ховали —
Всім продажним філософам!
Од духа сьвятині

Розвіють ся їх хитроці,
Як пил по пустині.

Любіте ся, діти Слави!
Любов нас спасає!
Слава, честь тобі во віки,
Орле наш двоглавий!
Бо ти шпонами своїми
Вирвав із неволі,
Із поруги давній на сьвіт
Славянську долю!
Слава Чехам! Ясним сьвітом
Науки темноту
Розгоняйте, пробужайте
Славянську дрімоту!
Слава тобі, люде добрий,
Із Славян Славяне,
В день воскресний станеш в славі
Меж всіми братами.
Слава Сербам за їх пісні,
За чистую віру
В милость божу, за ненависть
Против ізувіра.
Слава, честь вам, брати Ляхи,
Мир вам, вічна згода!
Згине паньство лукавое,
Воскресне свобода!
Слава тобі, Україно...

. . . . .

Б.

27. ЧОРНИЙ КІТ.

Очи плачуть, серце ное,
Ніщо смуги не спокое:
Дівчиноньку я кохаю,
В день і в ніч об ній гадаю,
Але дівка горделива
І спісива і перхлива.
До тебе прийшов, бабусю:
Що, скажи, робить я мусю?

Покинь, хлопче, смугу пріч;
Під великдень в темну ніч
В пугу хату ти іди,
Розложи собі огонь,
На огонь постав води,
Хай зогрієть-ся вода, —
І як зателенька дзвін,
Возьми чорного кота
І в воді його звари,
Потім кости обдери:
Буде в кістках гапличок,
Буде в кісточках гвіздок;
Дівку гапличком поруш —
Буде вік тебе любити,
Дівку гвиздиком поруш —
Не захоче і глядіти!

Стоїть ширитває серед хати,
У йому вар кипить, шкварчить,

І чорний кіт нявчить в торбині,
І хлопець край вікна сидить
І слухає: от-от задзвонять!
Дзвін загудів, а він мерщій
Кота із торби та в окріп —
А кіт з окропу та на його...
Мау — мав... пфу... ме — няя у...

Що дальш було, не знаю я
І ні од кого не дізнав ся.
Тільки на празник хлопець наш
Сидів із дряпаною тварю
У запічку як стара баба.
А мати, котра все узнала,
Так йому промовляла:
І ти повірив, божевільний,
Що стара відьма набрехала!
Хотів, щоб дівчина кохала!
Над серцем хоч ніхто невірний:
Кого любити не звелить,
Нічим його не улестить.
А все-ж то не через котів
Дівчата люблять парубків.
І коли хочеш, дурню, знати,
Що може вам кохання дати,
То ти у мене би спитай:
І я колись малою гралась
І дівкою колись кохалась,
А вже хто б як не мастерив,
Мене б кішками не зманив!
Через добрий норів та любов
Дівочка йдеть-ся вам любов.
Тепер, великий дурень, хай
Із ошкрябаною пикою
Він похристосуєть-ся з дівкою!

28. КВІТОЧКА.

(З чеського.)

Вітронько віє
З панського лісу;
З відрами дівка
Біжить до річки.
В кований цебер
Води набрала;
По річці к дівці
Квіточка плине,
Квіточка гарна
Тай запашняна,
З повної рожи
Та з чорнобрівців.

»Коли-б я знала,
Квіточко красна,
Хто тебе сажав
В вохкую землю,
Тому б я дала
Мій золотенький
З пальця перстеньок!
Коли-б я знала,
Квіточко красна,
Хто тебе личком
Повив подобно,
Тому б я дала
Шпильку з волося!
Коли-б я знала,
Хто тебе, квітко,
Пустив на воду,
Тому б я дала
Стрічку з головки!«

Дівочка стала
Квітку хапати, —

Тай обірвалась
В воду холодну.

---

29. СТЕЖКИ.

Спускало ся сонечко на зелену гору,
Протянув ся туман по синьому морю;
А по зеленій луці молодець блукає,
Смутний похожає, пісеньку співає:

Не шуміть, верби, щó над водою,
Не хитай, яворе, смутно головою!
Під вербами стежка, під явором друга,
Одна пішла в поле а друга до луга.

Не дуй, не дуй, вітре, по-над берегами,
Не йди, не йди, доще, меж тими вербами,
Та щоб перша стежка пилом не припала,
Та щоб вона зіллям та не заростала!

Щоб не було видно, хто по її ходить,
Наче ціле стадо личман по їй гонить.
Подуй, подуй, вітре, на стежку другу,
Посип ся ти, доще, на її узкую!

Та щоб тую стежку курява закрила
Або тая стежка зіллячко вродила,
Щоби було видно, хто по її ходить,
Хоча пройде нишком — зілля потолочить.

По першій стежці ходить моя мила,
Ходить до другого, мене обманила!
По другій стежці ходить моя мила,
Ходить та до мене, мене полюбила.

Та щоб між вербами сліду не зосталось,
Щоб мое серденько тяжко не вривалось!

Та щоб під явором були ступи знати,
Щоб було чим серце своє розважати!
Зібрали ся хмари і дончик полив ся,
На першої стежці спориш уродив ся!

30. ПОЦІЛУНОК.

Зійшли ріки, зійшли ріки,
І сніг не біліє,
Коло млина на долині
Трава зеленіє.

Забіліли ся вишеньки,
Груші запахнії;
Збірають ся, гуляють ся
Дівки молодії.

І на призьбі біля хати
Співає дитятко.
Вийди, вийди ти до мене,
Мое серденьтко!

Прийшла к нам, прийшла пора весняная:
Не забари ся, моя молодая!
Вийди до мене, сідай біля мене,
Обійми мене, поцілуй мене!...

Не вийду, не хочу біля тебе сидати,
Ані обіймати ані ціловати.
Хай квітки цвітуть, хай пташки співають:
Вони мене, милий, к тобі не привабляють.
Ні літним теплом ні сею весною
Не вбачиш мене ніколи з тобою!

Коли ж у-в осінь
Хліби уберуть,
І крупнії дощі
Мочити почнуть,

І ранком мороз по степу забіліє,
І в темнії ночі ще гірш потемніє,
І страшно на улицю буде ходить,
І сови угукать, вовки стануть вить:

Тогді то, півношною саме добою,
Під слоту під дощ зійдемося ми з тобою.
Край старої церкви ти стрінеш мене,
І я обійму, поцілую тебе.

І вітер холодний там зле завивати-ме,
Потрухлі віконниці в церкві хитати-ме, —
А ми собі будемо все миловать ся:
Тогді вже нам, серце, шкода й розлучать ся!

Холодна нічка, мороз налягає,
А вітер осінній аж кости проймає.
Коли-б він не дув та негода утихла,
Бо вже моя мила холодна як крига!

31. ЗІРОЧКА.

Ой заблищала зірочка на небі,
Та простягла ся стрілкою по небу,
Та покотилась вона на долину,
Та упала вона на могилу.
А на могилі цвіт соняшник стоїть,
А в могилі щось поховане лежить.
Там молода мати сина поховала,
Сирою землею його закидала.
Вона його дівуючи привела,
Вона його хрестити не понесла,
Вона його в сиру землю зарила
А зверху цвіт соняшник посадила.
Ти, синочку, лежи, лежи глибоко,
Ти, соняшник, рости, рости високо!
Рости у-верх та на сонце диви ся,

Кругом, кругом за сонечком верти ся,
Мені на прикмету розцвіти ся!
А я піду із парнем паровать ся,
Піду у божую церкву вінчать ся.

Та стоїть вона при сьвятому налої,
Подала руку своєму женихові:
Нічого не знають ні отець ні мати,
І жениху не доведеться взнати.
Тільки той про сее відає і зна,
Хто зірочку на могилу посила.

---

32. ВЕЛИКОДНА НІЧ.

Гудуть дзвони, гудуть дзвони,
Ходять з корогвами,
Юрба люду на цминтарі,
Товпа коло брами.

Йдуть старії, молодії
Ізо всього села:
Христос воскрес! Христос воскрес!
Всі раді й веселі.

Диво! нічю на пустоші
Щось у травці сяє...
Під вербою молодою
Сьвічечка палає!...

То лупне, то разом зникне,
То впять загорить ся:
Ізлякались прохожалі
Тай стали хрестить ся.

Гули дзвони, гули дзвони,
Та вже перестали,
Закончилось обхожденья, —
Сьвічечка пропала.

Стара дядина Оксана
До людей підходить,
І молитву прочитавши
Такечки говорить :

Як ще я у старі годи
Колись дівовала,
Тогді много ізо мною
Дівочок гуляло.

А всіх лучче, а всіх красче
Була дівка Ганна,
І хороша так як рожа
І добра і гарна.

Була собі сиротинка :
Ні отця ні мами,
Ані брата ні сестриці,
Всі лежали в ямі.

І дівочка самісенька
Жила в своїй хаті,
І товпились коло неї
Женихи багаті.

А вона із їх нікого
Собі не бажала,
Вона собі як черничка
Одну церкву знала.

На родительській могилі
Плакала, журилась,
Та у ранці і в вечері
Богові молилась.

Оттак вона років з вісім
Одна проживала,
На девяту весну з-рані
Ганночки нестало !

Де, куди вона дівалась,
Не узнали люде, —
Тільки з тої ще години
Об неї не чути!

---

33. ПОСЛАНЕЦЬ.

У панського огорода дівка плоскінь тіпає,
Молоденький жайворонок дівоньку питає:
Чом ти, моя дівчинонько, така оспала?
Подивилась би на мене, пісню б заспівала.
»Ох і як мені співати, пташоньку маленький,
Що покинув мене може на вік мій миленький!
О бодай тим тяжко-важко, що нас розлучають
Повели милого в город, де військо збирають!
О бодай тим тяжко-важко, що нам ворогують:
Повели милого в город, де шаблі готують!
О коли-б перце я мала, листик написала,
Та тобі його, манюсю, знести б наказала!
Ані перця ні паперу, нічим написати —
Повитай його, манюсю, стань над ним співати:
Як я сьвітом білим нужу та як я журю ся,
Як у ранці і в вечері нию і нурю ся!»

Хита гілля вітер в лісі а филі у морі,
А кровавії чуприни забитих у полі.
Який лежить, підобгав ся, инший розплатав ся,
Один тільки на самоті з смертю мордовав ся.
Під липою запашною молодець конає,
Тільки коники те чують: з-тиха він здихає.
Та вже більш своїй коханці йому не мовляти,
І останнє опрошання ніким наказати.
Ой вилинув чорний ворон з-за пущі-чагара:
Християнин є смачніший, не хоче Татара.
До біленького до тільця крилом пригорнув ся,

Цмокнув в губи, черкнув в очи, крюкнув тай —
[спужнуv ся.

Молодиця із дівкою пшеницю збирала,
Молодиця сама жала а дівка вязала.
По-над балкою густою в вітрі щось маячить:
Ой то ворон, чорний ворон летить та і кричить.
Покинь, покинь перевесло, смутна дівчинонько:
Він несе тобі од серця гарненьку вістоньку.
Ой подякуй йому, дівко, за сюю пригоду,
Він летить од твого сонця із чужого роду.
Ой послухай, дівчинонько, що той ворон скаже:
Твій миленький здоровенький, тобі чолом каже.

34. ПАН ШУЛЬПІКА.

Зажурив ся сизий голуб, сидя на дубочку,
Що одняв у його злющий рябець голубочку.
Перелинув голубочок з дуба на кленину,
Одняв в мене пан Шульпіка рідну дитину.
Перелинув голубочок із кленка на івку;
Ой як мені без дівчини на сїм сьвітї гірко!
Сизесенький голубочок жалїбно воркоче,
А край його на осиці сорока скрегоче.
Голуб стогне, а матїнка по дитині беть-ся;
Молоденький козаченько у тугу вдаєть-ся.
Не плач, не плач, козаченько, по моїй дитині,
Пошукай собі на сьвітї иншої дівчини.
Не жури ся, вона тобі не своя, чужая!
— Ох як мені не журить ся, я її кохаю.
»Ой їди ж, мій молоденький, дівку визволяти:
Вона буде тобі жінка, а я рідна мати.«

Ой там річка невеличка, на річці місточок,
А на березї край його лозовий кущочок.
Щось почало у тих лозах з-тиха шедестїти:

Засіда козак Шульпіку, хоче устрелити.
Та вже сонце на западі, а місяць зіходить,
Із Шульпікиного двора челядка виходить.
От і пишний пан Шульпіка в поле виїзжає,
А під паном вороненький коник шкандибає.
Виїзжає пан Шульпіка на лови з хортами
І зо всею челядкою та ще й з гайдуками.
Вже передня челядонька місток проскакала,
А матінка перед паном на вколюшки стала:
»Здійми, пане милостивий, із мене кручину,
Оддай мені, пан-отченьку, рідную дитину.«
Як сказив ся пан Шульпіка, як почав гукати:
Казав стару матусеньку зараз хлостовати!
Сам поїхав на конику через той місточок:
Закачав ся, захитав ся лозовий кущочок.
Гульк! рушниця загуділа, куля полетіла,
Та у саме панське серце прямо улучила.
Ой вискочив козаченько з куща лозового;
Покотив ся пан Шульпіка з коня вороного.
Ой патнула челядонька козака їднати,
Де взяли ся товариші його рятовати.
А Шульпікина челядка лиха повидала:
Які лягли на місточку, інші повтікали.

Вибігала дівчинонька із панського замка,
Обіймала, цілювала матір і коханка.
Понесли пана Шульпіку до теплого лежка,
А за паном простягла ся крівава стежка.
Понесли пана Шульпіку у яму ховати,
За ним народ поволік ся пана поминати:
— Отсе тобі, пан Шульпіка, хай буде за тое,
Що дитину запоганив у неньки старої!
Отсе тобі, пан Шульпіка, хай за шкodu тую,
Що ти украв у козака дівку молодую!
Отсе тобі, вражий сину, од нас дякованья,

Що терпіли ми од тебе всякі глузованья!
Отсе тобі, сучий сину, за тії уразки,
Що ти їздив поміж миром без всякій опаски.

35. ОТРУЇ.

Ой живеть удова та ще й не сама,
А живеть вона з своєю дочкою.
Ізлюбив ся козак з молодю дівкою,
Ізлюбив ся, заручив ся тай ізвінчав ся,
Продав свою хату, у жінчину вбрав ся.
Та живуть вони вже чотири роки,
Та вже стали приглядати сосіди з боку,
Що козак дбає та заробляє,
А теща збирає, ка-зна де діває;
Що козак вистачує та діткам готує,
А жінка помандрує тай прогайнує.

Жалковалась донька своєї матусі:
А що мені, мати, велити мусиш?
Чи мені з моїм лихим мужем жити,
Чи мені йому, мати, що ізробити?
Та не можна ж, мати, мені з мужем жити,
Бо не хоче він мене, як треба, любити!
Що він мене молодую нікуди не пускає,
А як піду нишком, так він іще й лає;
А як піду у корчму з горя погуляти,
Так він бурчить: треба дітей годувати;
А як піду до вдовиці на вечерниці,
Так він бурчить: так робить не годить ся;
А як коли з хлопцями посьмію ся,
Так він товче, що я гріха наберу ся.
Йому, бач, все можно, а мені нічого:
Колись по зимі я прогнала його
Із теплої хати та на двір спати,
Так він розприндався, хотів двері ламати!...

Така паскуда! коли-б я перш знала,
Ні-защо б такого мужа не взяла!
Не можна ж мені, мати, із мужем жити,
Треба його, мати, к чорту загубити!
— Ой ходім, доню, отруї копати:
Годі йому, бісові, нас з'обіжати!

Нім на вісході зірка устала,
Мати з дочкою отруї копала;
Нім на вісході зоря забриніла,
Мати у горщику зілля варила.
А в-вечері пізно їде козак з місця,
Везе жінці й тещі і діткам гостинці:
Жінці кораблик, тещі серпанок,
Маленькому хлопцюві голубий жупанок,
А маленькій дочці юпочку парчову,
Юпочку парчову, стрічечку шовкову.
Дітки маленькі батька привітають,
Цілють ся, лацуть ся, на шию плигають;
А стара на печі чортом вовкує,
А молода жона по хаті розхожує
Тай каже мужові: Ти, милий, здоровив ся,
Налив би меду та трошки напив ся;
Воно б тобі було на душу тревніше,
Та ще і горілочки, щоб був здоровіший.

Налив козак меду тай випиває,
Та ще й горілочки: нічого не знає.
Та кріпка ж горілка, з ніг повалила:
Чого се у мене голова заболіла!
Та наклали ви багато у мед сей хмелю,
Не всижу на лавці, ляжу на постелю!
Пішов козак до лежка лягати,
Підняв ся тай впав, не зможе устати!
Квилять дітки маленькі край його,
А жінка стоїть стовбняком у порога,

А стара злізла із печи й сокоче:
Отсе так тому, хто старійшим быть хоче!
— Ох бачу, бачу, що треба умерти:
Завдали ви мені безвинному смерти.
Ні за-віщо схотіли мене ізгубити:
Прийшло ся вам, дітки, тепер сиротіти.
О будь їм ти батьком, мій праведний Боже!...
А жінці і теці — прости їм Боже!...

---

36. КІНЬ.

»Чого ти, коненьку, мій конику хижий,
Невесело, смутно стоїш?
Я тебе кохаю, вівеа підсипаю,
А ти на мене й не глядиш!

Веду до водиці к холодній криниці,
А ти засопеш тай не пеш,
Мені молодому, паниченьку твому,
Жалю та тоски завдаєш!

Чи ти притомив ся, на ноги підбив ся,
Чи я тебе так змордовав
Тогді, як горою нічною добою
Все швидко та притко ганяв?

Чи тяжка та важка козацькая зброя
Становить ся, коню, тобі?
Чи чуєш пригоду, погану невзгоду.
Паниченьку твому, мені?

Гей, годі здихати, дурно жалковати,
Іще нам не буде біди:
Оброку наїж ся, водиці напий ся,
Та впять загасаєм тоді!«

Пан коня сїдлає, в стремена ступає,
А коник смутний шкандиба,

Склонив головоньку, опустив гривоньку,
Ступою попер ся з двора.

Не добре чинити, свій рід боронити
Зібрав ся панич неборак:
Шляхи засідати, людей розбивати
Попер ся в глибокий байрак.

Там шляхом узеньким за лісом темненьким
Із ярмарку ідуть купці,
Хоч краму не мали, усе позбували,
Та повні за-те кишенці.

»Гей коню, мій коню, скачи підо мною
Моїм вороженькам на страх!
Вже місяць стухає, туман налягає
По чистих широких степах.»

Пан коня звертає, на ліво з'їзжає,
А кінь завертить ся й не йде;
Пан коня штиркає, нагайкою крає,
А кінь вже й виха і хропе!...

Пан коня під боки, кінь мов ненароком
Побіг тай спіткнувсь на пеньок...
»Ет вража скотина, а щоб ти сказалась!...«
Кінь пана поніє у лісок...

Ніч стала рідити, починає дніти...
Купці доїздять до села.
В гущину буряна кінь скаче без пана,
Понурий, гризе удила.

Чом кінь вороненький понурий, смутненький?
До хати пустої біжить?...

Ой тим він смутненький — панич молоденький
Забитий у лісі лежить!...

Лежить, розплатав ся, в крові обкаляв ся,
Своя, не чужая кров та...

Вже й ворон літає, в лице зазирає,
Де кінські війшли копита.

Був пан колись добрий, честний та хоробрий :
Лукавий на лихо підвів !

Був кінь колись вірний, в послугі незмінний :
В розбої служить не схотів !

37. ЯГОДИ.

(З чеського.)

Ішла моя мила
По ягідочки
В зелені гайочки,
Тай застромила
Тернову шпичку
В біленьку ніжку.
Ніженька стала
Дуже боліти :
Не зможе мила
На ніжку ступити.

Почала мила
З-тиха плакати,
Терен лаяти :
Ох ти тернино,
Гостра тернино !
Се через тебе
Мені причина ;
Се через тебе
Я так хвораю ;
За сее треба
Тебе із гаю
Всю постинати
Й позакидати !

— Сядь в холодочку,

Моя миленька,
Я ж до ставочку
Піду по коненька:
Коник біленький
В травці густенькій
Пасеть-ся, грає,
Пана піджидає.

Сіла миленька
У холодочку
В зеленім лісочку;
Стала тихенько
Вона здихати
Та жалковати:
»Ох, моя мати,
Мати старесенька,
Неня ріднесенька,
Все мені каже
Хлопців боять ся,
Од їх ховать ся:
Чом їх боять ся,
Од їх ховать ся?
Вони добренькі
І приятельські!«

Тут я приїхав
На білому коню,
Наче сніжочок,
В зелений лісочок;
Прип'яв конька
Срібним повідом
Та до сучка;
З дівкою обняв ся,
Поцілував ся,
Тулив к серденьку
Свою миленьку.

Забула мила,
Що ніжка боліла !
Тут ми ласкали ся,
І цілювали ся
І милювали ся.
»Вечір надходить !
Ох мій миленький,
Мій любязненький,
Ой схамени ся,
Не забари ся !
Сонце заходить,
Місяць зіходить,
Нічка настигне :
Нас в лісі застигне !
Їдьмо до дому !«
Тут я швиденько,
Взявши миленьку,
З нею по долу
На білому коню
Дмухнув до дому !

38. РОЖА.

(З чешського.)

Ой ти рожо червоненька,
Зацьвіла собі раненько :
Зацьвіла та бідна змерзла.
Як ізмерзла, поблідніла,
Поблідніла тай змарніла,
А змарніла тай завяла,
А завяла тай упала !...

Сиділа я довгесенько, до півнів сиділа,
Всі трісочки, всі стругалки за ніч попалила.
Усе миленького ждала,

ТВОРИ А. МЕТЛИНСЬКОГО І М. КОСТОМАРОВА.

Усе ждала — й задрімала...
От мені небозі й снить ся,
Наче з правої рученьки,
Наче з пальця мизинього
Покотив ся золотий мій обідець,
Загубив ся дорогий мій каменець;
Ой довго, довгесенько каменця іськала,
І каменця не достала і милого не діждала!...

39. МІСЯЦЬ.

З тій доби, як перший злодій
Каїн Авеля забів
І у-перше землю кровю
Чоловічою змочив —

Тільки вітер шкоду слухав,
Що гудів по деревах,
Тільки місяць шкоду бачив,
Що котивсь у небесах.

Бог прийняв сьвятую душу,
Розбишачин прокляв рід,
І велів, щоб місяць ясний
Взяв на себе шкоди слід.

Хай, казав, сей зобраз буде
В пам'ять миру усьому:
Гнів правдивий, ласка Божа
Вкупі бачуть ся в йому.

Щоб зирнувши розбишака
Божий гнів страшний згадав,
А безщасний розважав ся
Й ласку Божу споминав.

І пішов на рід наш бідний
Божий гнів усяким злом,

Гріх на місяці zostав ся
Нацяцькований пятном.
З тій доби злочинець часто
Дивлючи ся омліва,
А душа съвята, безвинна
Од недолі одлига.

---

40. СОЛОВЕЙКО.

Зелений сад, зелений сад,
Зелена могила!
Зелений сад вдяга весна,
Могила забриніла.
Як гарно слухать, коли в ніч
Маленький соловейко
В квітках затлямка, засвистить
Так приязно, любенько!

А тут вони ведуть танок.
Хто гласи їх розлічить?
Хто передом із їх іде?
Хто зорі перелічить?

Той на тополі, ті в кущах,
Ті в вербах, ті в калині;
Один біля могили сам
Співає на ілинї.

Щебече він — не то співець
Віршами любязними
Кохання й радість розділя
З серцями приязними.

Затьохка він — не то біди
Оплакує людській,
Жаль льєть-ся в серце, як в квітки
Крапельки дощовї.

От застогнав, і от замовк...
Терликнув — впять залив ся...
Не то співець в останній раз
Із миром розпростив ся.

І в небо думкою влетів,
Між зорями співає,
А странній спів його людей
Уже не порушає.

Співає пташка, і ніхто
Не взяв її в примітку;
Співа співець, ніхто йому
З душі не кине квітку!

Одно серденько між всіма
Глас пташкин розпізнало;
Одно серденько пісня та
Співцева розрушала.

І цілий день смутна, тиха
Самотная могила;
А в ранці зомнята трава,
Де дівчина сиділа.

4і. ХЛОПЕЦЬ.

Зелененький берег тмить ся,
Річка срібная шумить;
Ходить хлопець невеличкий,
На той бік ріки глядить.

На сім боці нивя, поле,
Сивий степ та слобода,
Зелень вяла, всюди душно,
В пилу ходить череда.

На тім боці зеленъ сьвіжа,
Блищать на луці квітки,

Дикі гори, гай зелений,
І щебечуть в нім пташки.

Тут клопочуть об господі
Старі люде навісні,
Там дівчатонька співають
Голосні свої пісні.

Хлопець дивить ся і мліє,
Нудно тут йому бродить,
Радий ластівкою швидко
На той берег залетить.

Він підходить до водиці :
Ні човна ні весельця ;
А дівчина його кличе
Для ласкавого словця.

Хлопець мліє, хлопець тане,
Ходить, броду не знайде :
Підобрав одежу, прудко
Кинувсь в річку і пливе.

Переплинув, а дівчата :
»Хлюща, хлюща, утікай !«
Загукали, закричали
І побігли всі за гай.

Бідний хлопець ізлякав ся,
Грудь підперло, весь дріжить,
І за гай небіж поплів ся,
Щоб шукать дівчачий слід.

Де-ж той гай, де-ж та хороша
Зелень сьвіжа і м'ягка ?
Гай — у три ряди осики,
Сажнів зо три — вся лука.

А за їми нивя, поле,
Рівний степ та слобода,

Зелень вяла, всюди душно,
В пилу ходить череда.

Дикі гори — вапна, зникли
І дівчачії пісні;
Ходять теж як тут з киями
Старі люде навісні.

І поплівсь назад наш хлопець,
Біля річки сів один,
Притулив к руці головку,
І поплакав трошки він.

---

42. ГОРЛИЦЯ.

У густому гаю на березоньці
Звила гніздечко голубонька-горлиця
Із маленькими дитятками,
З сивенькими голубятками.
Стала вона ранком діти годувати,
Став вітер березу колихати,
Став рябець-злюка налітати:
»Ой не бий мене, рябцю-лебедику!
Зостають ся в мене малії діточки,
Голубяточки-сиріточки.«
Не послухав рябець голубочки-горлиці,
Задавив її сивенькую;
Зостали ся малії діточки,
Голубяточки-сиріточки.
Ой тяжко сироті на сьвітї пробувати,
Нікому вірної порадоньки дати!

---

43. РОЖА.

(Н. С. ВАРЗАНУ.)

Дівочка мила, гарна, вродлива,
Добра з душі, з серця жалослива,

Прийшла до дому, сіла в порога:

»Ой мати-неню, помоли Бога!

Болить головка, болить серденько,
Прощай, кохана, прощай рідненька!«

Вмерла дівчина, вмерла вродлива,
Ревно рида мати нещаслива.

Кладуть дівчину у домовину,
Зарили дівку в сиру могилу.

На тій могилі виросла рожа,
Гарна, румяна, на дівку схожа.

На рожі тонка, гнучка билина —
Єсть то легкенький стан у дівчини.

На рожі шпильки, шпильки колючі —
Єсть то дівочькі очиці жгучі.

Стали на рожі червоні пупки,
На рожі пупки — дівчачі губки.

На рожі золоте животиньнечко —
Єсть то дівчаче чисте сердечко.

Рожою вітер з-тиха колише —
Єсть то дівчина з могили дише.

На рожу пала ранком роса,
На рожі роса — дівчача сльоза.

Вся рожова краса — дівчача душа;
З раю прилітає — сьвіт навіщас:

»Ой мати-неню, рідна моя!

Почуй на мене, я донька твоя!

Всі веселять ся у царстві у Бога,
Я за тобою плачу небога.»
